

УДК 373.542:811.161.2

*Металіді Дарія
(Житомир, Україна)*

МЕДІАТЕКСТ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ ШКІЛЬНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ

Анотація. У статті розглянуто соціокультурний потенціал медіатексту, акцентовано увагу на його особливостях. Проаналізовано медіатекст як чинник соціокультурного зростання учнів на уроках української мови.

Ключові слова: соціокультурна змістова лінія, соціокультурна компетентність, медіаосвіта, медіатекст.

Summary. The article considers the socio-cultural potential of media text, emphasizes its features. The media text as a factor of socio-cultural growth of students in the Ukrainian language lessons has been analyzed.

Key words: sociocultural content line, sociocultural competence, media education, media text.

Постановка проблеми. Одне з найголовніших завдань освіти полягає у формуванні в учнів національної свідомості, духовно багатой особистості, яка вільно користується засобами державної мови. Тому дуже важливо на уроках української мови прилучати школярів до культурних надбань українського народу, формувати духовний світ учнів, їхні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири, тобто має відбуватися «соціокультурний розвиток» юних особистостей, адже кожна нація володіє своїми звичаями, традиціями, що формувалися протягом багатьох століть і впливають на духовну культуру представників відповідного лінгвосоціуму. Окреслені міркування визначають особливості змісту і способів навчання української мови у

вітчизняній освіті. Зокрема, набуває актуальності соціокультурна змістова лінія в шкільному курсі з української мови. Реалізується ця змістова лінія насамперед на основі дібраних текстів соціокультурної тематики за допомогою системи інтелектуально й духовно орієнтованих завдань. У сьогочасній освіті в системі навчальних текстів значний соціокультурний потенціал мають різні види і жанри медіатекстів. На жаль, учителі-практики переважно недооцінюють навчально-виховні й розвивальні можливості медіатекстів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема реалізації соціокультурної змістової лінії на уроках української мови розглядається в наукових працях лінгводидактиків Н. Голуб, К. Климової, О.Кучерук, Л. Мацько, М. Пентиліук, О.Потапенко, В. Шляхової, А.Ярмолук та ін. Науковці аналізують теоретичні засади, досвід та освітні перспективи цієї проблеми. Деяким питанням упровадження медіатекстів у шкільну практику українськомовної освіти присвячено окремі праці Г.Корицької, Ж.Горіної, О. Семеног та ін. Вивчення науково-методичних публікацій дало змогу визначити важливість дослідження навчально-виховних можливостей медіатекстів для розвитку шкільної лінгводидактики і практики навчання української мови.

Мета публікації полягає в розкритті освітнього потенціалу медіатексту як засобу реалізації соціокультурної змістової лінії шкільного курсу української мови в старших класах.

Виклад основного матеріалу. Розвиток соціокультурного досвіду учнів передбачає формування в них уявлень про українську мову як форму вияву культури народу. За визначенням О.Кучерук, «соціокультурний розвиток мовної особистості учня – це послідовний процес засвоєння юним носієм мови певної системи соціокультурних знань, норм, цінностей, у результаті чого відбуваються позитивні зміни в системі мовної особистості; удосконалення структурно-функціональних рівнів підростаючої мовної особистості (вербально-семантичного, когнітивного, прагматичного тощо) під впливом різних чинників соціокультурного спрямування» [3, с. 2].

Соціокультурний розвиток юного носія мови варто розглядати як навчально-виховний результат, що передбачає ступінь сформованості соціокультурної компетентності. Ефективність соціокультурного розвитку мовної особистості учня залежить від низки педагогічних ідей, які сприяють цьому розвитку на різних рівнях його організації. Провідними з-поміж них є такі принципи: реалізація особистісно зорієнтованого підходу в освітньому процесі; використання дидактичного матеріалу, якому властива глибока соціокультурна цінність; принцип єдності навчання, розвитку й виховання особистості; принцип природовідповідності; принцип опори на духовність учнів; принцип національно-культурної самоідентифікації; створення позитивного культурно-освітнього середовища для дидактичного спілкування; стимулювання навчальної співпраці.

Для реалізації наведених принципів й успішного набуття учнями соціокультурного досвіду варто ретельно добирати відповідні методи і засоби навчання. Дидактичний матеріал на уроках української мови в старших класах має відповідати принципу культуровідповідності і ґрунтуватися на засадах особистісного орієнтування, інтелектуально-духовної цінності, соціальної значущості, відповідності потребам часу.

За А. Ярмолюк, соціокультурна змістова лінія шкільного курсу української мови передбачає осмислення і синтез здобутих учнями знань з інших предметів, трансформацію їх у цілісну світоглядну картину світу і ґрунтується на суспільній і культуроносній функціях мови, відображуючи взаємозалежний зв'язок: людина – суспільство – мова – культура [5, с. 30]. Реалізація соціокультурної змістової лінії сприятиме досконалому володінню мовою, вираженою в ній культурою, структуруванню змісту мовленнєвої діяльності, саморозвиткові і самовираженню учня.

У лінгвометодичній літературі поняття соціокультурної змістової лінії розглядається не лише як оволодіння знаннями з історії, традиціями, звичками країни, мова якої вивчається, а й першочергово вона є засобом формування знань, які можуть стати в нагоді безпосередньо в ситуаціях спілкування. Отже,

соціокультурний розвиток має виступати як мета і результат підготовки учнів до соціокультурної взаємодії у світі та суспільстві.

Сучасна освіта потребує нових форм, методів і засобів, які сприяють формуванню соціокультурних знань в учнів, саме тому актуальності набуває медіаосвіта, зокрема сучасні мультимедійні освітні засоби. За визначенням О.Кучерук медіаосвіта – навчальний процес, спрямований на формування здатності до самостійного аргументованого судження про медіатексти, що передбачає критичне вивчення джерел інформації й аудиторії медіа, переважно груповий критичний аналіз медіатексту (медійної реклами, газети, Інтернет-повідомлення, статті журналу), відеозйомки фільмів за художніми творами, телепередач та ін. [2, с. 70]. З-поміж форм медіаосвіти актуальними є як інтеграція в традиційні навчальні предмети, так і автономні уроки з навчального предмета, шкільні лекції, семінари, тренінги, а ще – спецкурси, факультативи, гуртки, медіаклуби.

На думку лінгводидактів (О. Семеног, Г. Онкович та ін.) використання медіатексту на уроках є одним із найефективніших способів формування соціокультурної компетентності. Використання на уроках української мови медіатекстів сприяє розвитку креативних умінь і творчих навичок учнів, їхньому прагненню до пізнання наукових істин, навколишнього світу, традицій і звичаїв власного народу, історії, активізує інтелектуальну діяльність під час розв'язання теоретичних і практичних завдань. У контексті сказаного на уроках української мови в старших класах необхідно доцільно застосовувати спостереження за мовою медіатексту різної соціокультурної тематики, упроваджувати критичний аналіз медіатекстів, використовувати запитання та завдання, які потребують залучення матеріалу з різних навчальних предметів, виконувати систему вправ, роботу з підручником, упроваджувати інноваційні технології навчання і т. ін.

Метою створення медіатексту науковці вважають соціальну регуляцію. Так, І. Рогозіна під *медіатекстом* розуміє різновид тексту, який належить до масової інформації, характеризується особливим типом автора (принциповий

збіг творця мовлення та суб'єкта), а також специфічною текстовою модальністю (відкрите мовлення, різноманітний вияв авторського «я») і який спрямовано на масову аудиторію [4, с. 287].

Специфіка медіатекстів полягає в тому, що вони несуть в собі не тільки об'єктивний факт, а й суб'єктивне його відтворення, в процесі якого відображаються почуття і думки автора, його ставлення до цього факту, оцінка, тлумачення. В остаточному образному узагальненні цього факту перед нами відкривається суб'єктивна думка особистості, її ідеологічні, філософські, естетичні погляди. Відповідно використання медіатекстів у системі мовної освіти мотивує учнів до активної розумової діяльності та формує комунікативні вміння, а саме: передбачає залучення всіх учасників обговорення – і педагога, і учнів – у спільну творчу мовленнєву діяльність; ставить їх у позицію рівноправних суб'єктів такої діяльності, у ході чого під час сприйняття та інтерпретації текстів медіакультури реалізуються предметно-рефлексійні стосунки як між педагогом та учнями, так і між аудиторією і творцем (чи творцями) медіатексту.

Прикладами медіатекстів соціокультурної тематики, які вчитель може використовувати на уроках української мови є такі: презентація ролика про традиції українського народу; слайд-фільм патріотичної тематики; відеоінтерв'ю відомих діячів культури, народних артистів; візуальні тексти (вірші, записані авторами на відео тощо); рекламні ролики, фотографії, публіцистичні статті, відеорепортажі; інші результати медіапроектів: збірки медіатекстів, блоги, сайти, пости в групах у соціальних мереж, телевізійні шоу, відео з каналів youtube та інших ресурсів.

У старших класах робота з медіатекстами може бути представлена різними способами. Так, відповідно до програми, учні десятого класу мають написати статтю на морально-етичну тему до газети. На різних мовних конкурсах і олімпіадах учням пропонують написати есе – твір, який цілком відповідає вимогам, які ставляться до медіатексту. Учня можна запропонувати дібрати інформацію з доступних медіаджерел і творчо представити її на уроці,

ознайомитися з телепрограмою з подальшим складанням анонсів телепередач за їх назвами, скласти тематичну добірку інформаційних матеріалів із газет і журналів соціокультурної тематики. Медіатекст можна використовувати в підготовці до роботи над переказами, для організації навчального і контрольного аудіювання тощо.

З огляду на інформаційну цінність медіатекстів навчальна робота з ними розвиває в учнів критичне мислення, навички аналізувати й об'єктивно оцінювати викладену в них інформацію.

У контексті сказаного звертаємо увагу на окремі методологічні підходи до організації навчання (за О. Кучерук, С. Караманом, О. Караман): *когнітивно-інтерпретаційний, інформаційно-пошуковий, проектний, дослідницький, комунікативний*, - які орієнтують на впровадження різних видів навчальної діяльності, що уможливорює розроблення й обґрунтування варіативних навчальних технологій, методик [1, с. 160].

Варто наголосити на лінгводидактичних умовах використання медіатекстів: 1) зв'язок навчання мови з життям; 2) формування навичок виявляти мовні помилки в інформаційному медіаповідомленні, навчання виявляти змістові неточності й помилок в інформаційному медіа повідомленні; 3) вироблення здатності осмислювати медійну інформацію, відчувати прихований підтекст у медіапродукті, розуміти світогляд автора медіаповідомлення, визначати мету комунікації в медіасередовищі; 4) спонукання до пошуку інформації в спеціальних, довідкових виданнях; 5) культивування навичок виділяти головну думку в медіатексті, встановлювати міжпредметні зв'язки в медіатексті тощо.

Для того аби медіатекст допоміг у реалізації соціокультурної змістової лінії шкільного курсу української мови, потрібно чітко усвідомити, який позитивний вплив матиме вибір певного навчального завдання для виконання на уроці та в позаурочний час, правильно дібрати теми медіатекстів і вміло поєднувати різні види роботи на уроці.

Висновок. Отже, соціокультурний розвиток учнів має розглядатися в шкільному курсі української мови як мета і результат підготовки учнів до

соціокультурної взаємодії в суспільстві та світі. З огляду на сказане можемо зробити висновок, що однією з головних цілей вивчення мови в школі має стати формування соціокультурної компетентності, яка допоможе юній особі зайняти в суспільстві те місце, яке б найповніше відповідало її потребам та можливостям. Саме тому доцільно звернутися до медіатекстів, що позитивно впливають на розширення кругозору школярів та розвиток їх як соціокультурних особистостей. У процесі аналізу медіатекстів в учнів відбувається формування критичного мислення, вони навчаються грамотно сприймати, розуміти, аналізувати різноманітну інформацію, що є актуальним в мовах розвитку інформаційного суспільства. Перспективними є дослідження методики навчання української мови з використанням медіатекстів у закладах освіти різних рівнів.

Використана література

1. Кучерук О.А. Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників / Кучерук О.А., Караман С.О., Караман О.В.// Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 65, №3. – С. 152-165 Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>
2. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови^ Навчальний посібник. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 182 с.
3. Кучерук О.А. Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема// Українська мова і література в школі, 2014.- №2. - С. 2-7.
4. Рогозина И.В. Медиа-картина мира: когнитивно-семиотический аспект. – Москва; Барнаул, 2003. – 430 с.
5. Ярмолюк А. Соціокультурна змістова лінія в структурі уроку української мови / А.Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2009. - № 4. – С.28-33.

